

1.2 Jak lze v korpusech hledat doklady pro výzkum hláskových alternací v rámci substantivní flexe?

1.2.A Motivační úvod

Hláskové alternace jsou definovány jako pravidelné střídání hlásek (dvojic hlásek), na němž je založena alomorfie. Alternace provázejí jak tvoření tvarů slov (skloňování a časování), tak odvozování slov. Každý rodilý mluvčí ví, že chce-li po něm malé dítě „leva“, nežádá asi o bulharskou měnu, ale o plyšového mazlíčka, a pozná, že je chyba, raduje-li se dítě, že napadlo hodně „sníhu“. Přesto mu bude asi činit jisté potíže, položí-li mu dítě, které opraví, otázku proč? Na tomto místě se spokojíme s tím, že se na základě analýzy dostupných korpusových dat pokusíme odpovědět na otázky kde a jak. V této kapitole se podíváme na to, kdy se v genitivu plurálu feminin skloňovaných podle vzoru *žena* vkládá mezi dvě poslední souhlásky *e*. Tedy trochu s humorem řečeno, proč je hodně *barev* a málo *želv*? Půjde tedy o alternace *o/e* u feminin skloňovaných podle vzoru *žena*.

1.2.B Nastínění problému

V *Mluvnici současné češtiny* (Cvrček a kol. 2010: 172) čteme: „U řady jmen s kmenem zakončeným skupinou dvou nebo více souhlásek, např. *hra, kresba, látka, astra, ondatra*, se v genitivu plurálu do skupiny vkládá *e*: *her, kreseb, ...*“ Tabulka, která následuje a která si „neklade nároky na úplnost“, obsahuje bohužel chyby (více Kosek – Křístek – Osolobě – Ziková – Vojtová 2011). S ohledem na proklamativně korpusový charakter *MSC* se pokusíme o vlastní analýzu korpusových dat.

1.2.C Otázky

Jak získáme relevantní data pro výzkum alternací *o/e* u feminin skloňovaných podle vzoru *žena*? Je třeba vyhledat všechna lemmata substantiv skloňovaných podle vzoru *žena* taková, že u lemmatu před koncovkou *-a* předcházejí alespoň dvě souhlásky. U těchto lemmat pak dále sledujeme tvary genitivu plurálu a snažíme se vypátrat, kdy se mezi dvě souhlásky vkládá *e* a kdy nikoli.

1.2.D Formulace dotazu pro získání dat z korpusů

Zvolíme **Typ dotazu cql** a do dotazovacího řádku napíšeme dotaz ve formě `[tag="NNF.*" & lemma=".*[bcčdd'fghjklmnňprřsšt'vzž][bcčdd'fghjklmnňprřsšt'vzž]a"]`.

Hledat v korpusu

Korpus:

syn2010

Typ dotazu:

CQL

CQL:

vložit tag

vložit "within"

[tag="NNF.*" & lemma=".*[bcčdd'fghjklmnňprřsšt'tvzž][bcčdd'fgl

Zvolíme **Filtr pozitivní**, rozsah hledání <0,0>, **Typ dotazu slovní tvar** a do dotazovacího řádku napíšeme dotaz ve formě *NNFP2.** (hledáme všechny tvary genitivu plurálu).

Filtr konkordancí

Filtr:

pozitivní negativní

Vybraný token:

první poslední

Rozsah hledání:

od 0 do 0 včetně KWIC

Typ dotazu:

CQL

CQL:

vložit tag

vložit "within"

[tag="NNFP2.*"]

Následně můžeme a) ve **Filtr konkordancí** zvolit **Typ dotazu slovní tvar** a do dotazovacího řádku napsat dotaz ve formě *.*[bcčdd'fghjklmnňprřsšt'tvzž]e[bcčdd'fghjklmnňprřsšt'tvzž]* a vrátíme-li se o krok zpět, pak b) do dotazovacího řádku napsat dotaz ve formě *.*[bcčdd'fghjklmnňprřsšt'tvzž][bcčdd'fghjklmnňprřsšt'tvzž]*. Získáme tak postupně feminina skloňovaná podle vzoru *žena*, která a) mají v genitivu plurálu alternaci *0/e* a b) nemají v genitivu plurálu alternaci *0/e*.

a)

Filtr konkordancí

Filtr: pozitivní negativní

Vybraný token: první poslední

Rozsah hledání: od do   včetně KWIC

Typ dotazu:

Slovní tvar:

V menu **Frekvenční distribuce** zvolíme na první úrovni **Atribut lemma** a na druhé úrovni **Atribut word (slovní tvar)**.

Víceúrovňová frekvenční distribuce

Frekvenční limit:

Úroveň	Atribut	Nerozlišovat velikost?	Pozice	(Node) začít od [?]	
1.	lemma	☐	KWIC	slova KWIC nejvíce vlevo	-
2.	word	☐	KWIC	slova KWIC nejvíce vlevo	☒

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: 0

Nastavit limit

Celkem: 4253 (86 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n služba	služeb	9 571	
2.	p/ n firma	firem	7 646	
3.	p/ n podmínka	podmínek	6 551	
4.	p/ n desítka	desítek	4 290	
5.	p/ n volba	voleb	3 828	
6.	p/ n látka	látek	3 609	
7.	p/ n hra	her	3 251	
8.	p/ n otázka	otázek	3 163	
9.	p/ n barva	barev	3 039	
10.	p/ n stavba	staveb	2 890	
11.	p/ n jednotka	jednotek	2 815	
12.	p/ n stránka	stránek	2 376	
13.	p/ n stovka	stovek	2 301	
14.	p/ n myšlenka	myšlenek	2 047	
15.	p/ n forma	forem	2 013	
16.	p/ n vrstva	vrstev	1 871	
17.	p/ n památka	památek	1 834	
18.	p/ n karta	karet	1 777	
19.	p/ n dívka	dívek	1 730	
20.	p/ n značka	značek	1 623	

b)

Filtr konkordancí

Filtr: pozitivní negativní

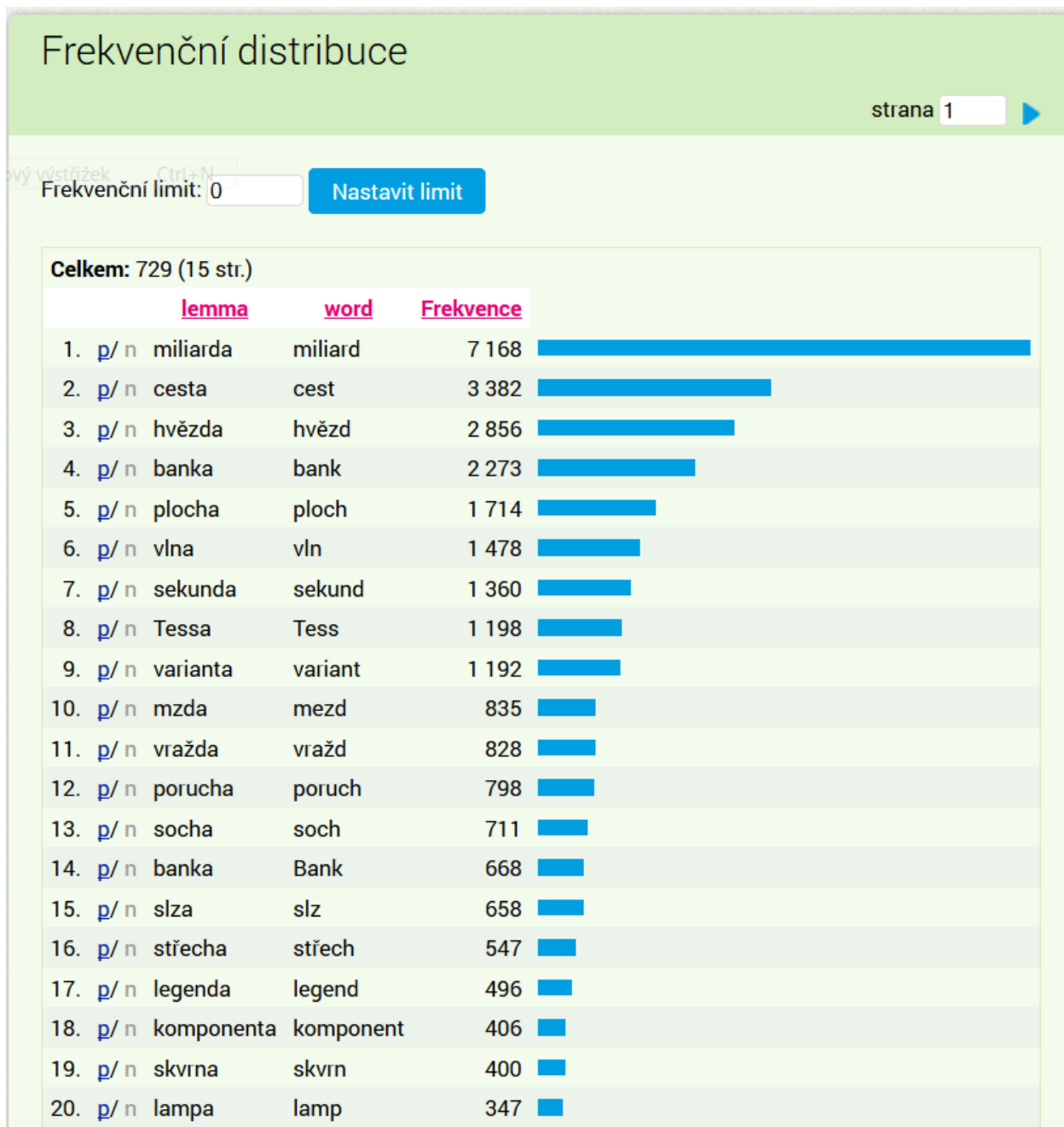
Vybraný token: první poslední

Rozsah hledání: od 0 do 0 včetně KWIC

Typ dotazu: Slovní tvar ▼

Slovní tvar:

Frekvenční seznam lemmat a tvarů získáme stejně jako u předešlé úlohy.

1.2.E Třídění a pozorování dat získaných z korpusů

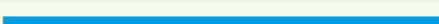
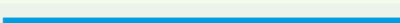

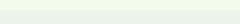

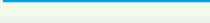

Vrátíme se zpět a vytvoříme frekvenční seznamy lemmat a tvarů a pozorujeme je. (V menu **Frekvenční distribuce** zvolíme na první úrovni **Atribut lemma** a na druhé úrovni **Atribut word (slovní tvar)**.)

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit:

Celkem: 5034 (101 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n služba	služeb	9 571	
2.	p/ n firma	firem	7 646	
3.	p/ n miliarda	miliard	7 168	
4.	p/ n podmínka	podmínek	6 551	
5.	p/ n desítka	desítek	4 290	
6.	p/ n volba	voleb	3 828	
7.	p/ n látka	látek	3 609	
8.	p/ n cesta	cest	3 382	
9.	p/ n hra	her	3 251	
10.	p/ n otázka	otázek	3 163	
11.	p/ n barva	barev	3 039	
12.	p/ n stavba	staveb	2 890	
13.	p/ n hvězda	hvězd	2 856	
14.	p/ n jednotka	jednotek	2 815	
15.	p/ n stránka	stránek	2 376	
16.	p/ n stovka	stovek	2 301	
17.	p/ n banka	bank	2 273	
18.	p/ n buňka	buněk	2 051	
19.	p/ n myšlenka	myšlenek	2 047	
20.	p/ n forma	forem	2 013	

V dalších krocích by bylo s ohledem na početná data dobré postupovat po menších celcích, např. podle finální souhlásky. (Můžeme se vrátit zpět a vybrat pomocí pozitivního filtru pouze lemmata na *. *ba, . *da, . *ka, . *ma* atd.).¹

¹ Vyhledaná data bychom mohli dále filtrovat. Je např. zřejmé, že u mnoha cizích slov končících na *-ll* nejde o doklady, které by pro náš výzkum mohly být relevantní. Podobně jsou na tom případy, kdy dva grafické znaky označují jediný konsonant (*ch*). Vyloučit bychom měli také případy, kdy druhá souhlásky od konce je slabikotvorná [*rl*] (např. *vrba, brva, slza, ...*). Při zobrazení frekvenční distribuce by bylo také možné místo atributu **word** volit atribut **lc**.

Filtr konkordancí

Filtr: pozitivní negativní

Vybraný token: první poslední

Rozsah hledání: od do   včetně KWIC

Typ dotazu:

Lemma:

Filtrovat konkordanci

Vymazat formulář

Seznamy lemmat a slovních tvarů (genitivu plurálu) získáme výše popsaným způsobem. Pozorujeme data a všímáme si lemmat i tvarů slov, u nichž dochází/nedochází k alternacím *o/e* v genitivu plurálu a hledáme pravidlo (pravidla), kterými se řídí distribuce této alternace.

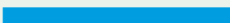

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: 0

Nastavit limit

Celkem: 143 (3 str.)

	<u>lemma</u>	<u>word</u>	<u>Frekvence</u>	
1.	<u>p/ n</u> služba	služeb	9 571	
2.	<u>p/ n</u> volba	voleb	3 828	
3.	<u>p/ n</u> stavba	staveb	2 890	
4.	<u>p/ n</u> skladba	skladeb	1 008	
5.	<u>p/ n</u> vazba	vazeb	897	
6.	<u>p/ n</u> sazba	sazeb	814	
7.	<u>p/ n</u> tržba	tržeb	690	
8.	<u>p/ n</u> platba	plateb	601	
9.	<u>p/ n</u> hradba	hradeb	501	
10.	<u>p/ n</u> chodba	chodeb	491	
11.	<u>p/ n</u> kresba	kreseb	452	
12.	<u>p/ n</u> modlitba	modliteb	280	
13.	<u>p/ n</u> bomba	bomb	277	
14.	<u>p/ n</u> malba	maleb	243	
15.	<u>p/ n</u> tužba	tužeb	227	
16.	<u>p/ n</u> hrozba	hrozeb	214	
17.	<u>p/ n</u> bohoslužba	bohoslužeb	150	
18.	<u>p/ n</u> novostavba	novostaveb	120	
19.	<u>p/ n</u> svatba	svateb	109	
20.	<u>p/ n</u> klenba	kleneb	99	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: 0

Nastavit limit

Celkem: 156 (4 str.)

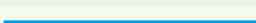

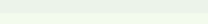
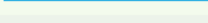

	<u>lemma</u>	<u>word</u>	<u>Frekvence</u>	
1.	p/ n miliarda	miliard	7 168	
2.	p/ n hvězda	hvězd	2 856	
3.	p/ n sekunda	sekund	1 360	
4.	p/ n mzda	mezd	835	
5.	p/ n vražda	vražď	828	
6.	p/ n legenda	legend	496	
7.	p/ n jízda	jízd	282	
8.	p/ n Golda	Gold	218	
9.	p/ n brzda	brzd	212	
10.	p/ n sonda	sonď	168	
11.	p/ n pravda	pravď	163	
12.	p/ n sebevražda	sebevražď	153	
13.	p/ n Rosalinda	Rosalind	153	
14.	p/ n dividenda	dividend	151	
15.	p/ n garda	gard	120	
16.	p/ n křívda	křívd	113	
17.	p/ n agenda	agend	99	
18.	p/ n banda	band	87	
19.	p/ n bunda	bund	72	
20.	p/ n Minda	Mind	66	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: [Nastavit limit](#)

Celkem: 3546 (71 str.)

	<u>lemma</u>	<u>word</u>	<u>Frekvence</u>	
1.	p/ n podmínka	podmínek	6 551	
2.	p/ n desítka	desítek	4 290	
3.	p/ n látka	látek	3 609	
4.	p/ n otázka	otázek	3 163	
5.	p/ n jednotka	jednotek	2 815	
6.	p/ n stránka	stránek	2 376	
7.	p/ n stovka	stovek	2 301	
8.	p/ n banka	bank	2 273	
9.	p/ n buňka	buněk	2 051	
10.	p/ n myšlenka	myšlenek	2 047	
11.	p/ n památka	památek	1 834	
12.	p/ n dívka	dívek	1 730	
13.	p/ n značka	značek	1 623	
14.	p/ n deska	desek	1 590	
15.	p/ n složka	složek	1 586	
16.	p/ n branka	branek	1 467	
17.	p/ n zakázka	zakázek	1 381	
18.	p/ n zkouška	zkoušek	1 291	
19.	p/ n vzpomínka	vzpomínek	1 192	
20.	p/ n dávka	dávek	982	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: [Nastavit limit](#)

Celkem: 61 (2 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n cihla	cihel	1 024	
2.	p/ n perla	perel	257	
3.	p/ n Bulla	Bull	225	
4.	p/ n Della	Dell	216	
5.	p/ n jehla	jehel	108	
6.	p/ n Hella	Hell	46	
7.	p/ n bedla	bedel	42	
8.	p/ n modla	model	33	
9.	p/ n kukla	kukel	27	
10.	p/ n truhla	truhel	22	
11.	p/ n palla	Pall	22	
12.	p/ n Bella	Bell	22	
13.	p/ n cella	Cell	19	
14.	p/ n palla	pall	18	
15.	p/ n modla	Model	16	
16.	p/ n jáhla	jáhel	15	
17.	p/ n Stella	Stell	11	
18.	p/ n Anabella	Anabell	11	
19.	p/ n metla	metel	10	
20.	p/ n Polla	Poll	10	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: [Nastavit limit](#)

Celkem: 66 (2 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n firma	firem	7 646	
2.	p/ n forma	forem	2 013	
3.	p/ n norma	norem	1 587	
4.	p/ n reforma	reforem	628	
5.	p/ n šelma	šelem	307	
6.	p/ n palma	palem	287	
7.	p/ n uniforma	uniforem	223	
8.	p/ n farma	farem	184	
9.	p/ n platforma	platforem	70	
10.	p/ n firma	FIREM	59	
11.	p/ n drachma	drachem	35	
12.	p/ n tma	tem	34	
13.	p/ n terma	Therm	16	
14.	p/ n krčma	krčem	16	
15.	p/ n helma	helem	13	
16.	p/ n terma	THERM	12	
17.	p/ n firma	Firem	12	
18.	p/ n Gamma	Gamm	10	
19.	p/ n ekofarma	ekofarem	9	
20.	p/ n vědma	vědem	8	

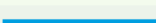
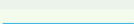

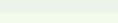

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 438 (9 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n vlna	vln	1 478	
2.	p/ n elektrárna	elektráren	1 090	
3.	p/ n pojišťovna	pojišťoven	1 014	
4.	p/ n prodejna	prodejen	858	
5.	p/ n knihovna	knihoven	540	
6.	p/ n továrna	továren	498	
7.	p/ n dílna	dílen	429	
8.	p/ n skvrna	skvrn	400	
9.	p/ n pokladna	pokladen	334	
10.	p/ n kavárna	kaváren	329	
11.	p/ n tiskárna	tiskáren	299	
12.	p/ n bedna	beden	290	
13.	p/ n šatna	šaten	212	
14.	p/ n lékárna	lékáren	211	
15.	p/ n tepna	tepen	208	
16.	p/ n základna	základen	205	
17.	p/ n herna	heren	204	
18.	p/ n kachna	kachen	175	
19.	p/ n provozovna	provozoven	171	
20.	p/ n koupelna	koupelen	153	

Frekvenční distribuce

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 39 (1 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n lampa	lamp	347	
2.	p/ n pumpa	pump	167	
3.	p/ n Alpa	Alp	138	
4.	p/ n rampa	ramp	89	
5.	p/ n pulpa	Pulp	61	
6.	p/ n culpa	Culp	39	
7.	p/ n pampa	pamp	20	
8.	p/ n žumpa	žump	19	
9.	p/ n pompa	Pomp	17	
10.	p/ n alpa	Alp	15	
11.	p/ n chrpa	chrp	14	
12.	p/ n malpa	malp	12	
13.	p/ n pumpa	Pump	6	
14.	p/ n výspa	výsep	5	
15.	p/ n Alpa	ALP	5	
16.	p/ n zácpa	zác p	4	
17.	p/ n alpa	ALP	4	
18.	p/ n šerpa	šerp	3	
19.	p/ n rampa	RAMP	3	
20.	p/ n lampa	Lamp	3	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 126 (3 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n hra	her	3 251	
2.	p/ n libra	liber	1 598	
3.	p/ n sestra	sester	999	
4.	p/ n výhra	výher	236	
5.	p/ n Tigra	Tiger	175	
6.	p/ n jiskra	jisker	158	
7.	p/ n kostra	koster	115	
8.	p/ n prohra	proher	94	
9.	p/ n hra	Her	92	
10.	p/ n šifra	šifer	80	
11.	p/ n kra	ker	72	
12.	p/ n nozdra	nozder	68	
13.	p/ n katedra	kateder	59	
14.	p/ n čakra	čaker	54	
15.	p/ n zebra	zeber	47	
16.	p/ n videohra	videoher	45	
17.	p/ n jikra	jiker	43	
18.	p/ n sestra	Sester	42	
19.	p/ n Barbra	Barber	41	
20.	p/ n ambra	Amber	40	

Frekvenční distribuce

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 36 (1 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n Tessa	Tess	1 198	
2.	p/ n kapsa	kapes	754	
3.	p/ n římsa	říms	39	
4.	p/ n Hansa	Hans	24	
5.	p/ n Opsa	Ops	20	
6.	p/ n elipsa	elips	19	
7.	p/ n Impresa	Impress	17	
8.	p/ n Elsa	Els	14	
9.	p/ n Hansa	HANS	13	
10.	p/ n Fatsa	Fats	9	
11.	p/ n Elsa	ELS	9	
12.	p/ n Opsa	OPS	6	
13.	p/ n missa	miss	4	
14.	p/ n fossa	Foss	4	
15.	p/ n Mensa	Mens	4	
16.	p/ n Kossa	Koss	4	
17.	p/ n missa	mess	3	
18.	p/ n apokalypsa	apokalyps	3	
19.	p/ n Pinsa	Pins	3	
20.	p/ n Issa	Iss	3	

Frekvenční distribuce

strana 1

Frekvenční limit: [Nastavit limit](#)

Celkem: 230 (5 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n cesta	cest	3 382	
2.	p/ n karta	karet	1 777	
3.	p/ n varianta	variant	1 192	
4.	p/ n komponenta	komponent	406	
5.	p/ n Investa	Invest	321	
6.	p/ n fakulta	fakult	309	
7.	p/ n Projekta	Projekt	222	
8.	p/ n plachta	plachet	201	
9.	p/ n sekta	sekt	163	
10.	p/ n fronta	front	143	
11.	p/ n pošta	pošt	127	
12.	p/ n šachta	šachet	126	
13.	p/ n konstanta	konstant	88	
14.	p/ n pocta	poct	87	
15.	p/ n dominanta	dominant	86	
16.	p/ n lišta	lišť	82	
17.	p/ n jachta	jachet	70	
18.	p/ n Santa	Sant	69	
19.	p/ n Testa	TEST	63	
20.	p/ n nevěsta	nevěst	61	

Frekvenční distribuce

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 38 (1 str.)

	lemma	word	Frekvence	
1.	p/ n barva	barev	3 039	
2.	p/ n vrstva	vrstev	1 871	
3.	p/ n bitva	bitev	300	
4.	p/ n výzva	výzev	187	
5.	p/ n rezerva	rezerv	186	
6.	p/ n želva	želv	161	
7.	p/ n jizva	jizev	132	
8.	p/ n konzerva	konzerv	131	
9.	p/ n larva	larev	74	
10.	p/ n kotva	kotev	74	
11.	p/ n barva	BAREV	34	
12.	p/ n salva	salv	30	
13.	p/ n pitva	pitev	29	
14.	p/ n kurva	kurev	28	
15.	p/ n břitva	břítev	11	
16.	p/ n pochva	pochev	10	
17.	p/ n odezva	odezev	10	
18.	p/ n Selva	SELV	7	
19.	p/ n bulva	bulv	6	
20.	p/ n brva	brv	6	

Frekvenční distribuce

Frekvenční limit:

[Nastavit limit](#)

Celkem: 19 (1 str.)

	lemma	word	Frekvence
1.	p/ n slza	slz	658
2.	p/ n burza	burz	105
3.	p/ n slza	slzí	61
4.	p/ n traverza	traverz	14
5.	p/ n Schwarza	Schwarz	12
6.	p/ n pizza	pizz	10
7.	p/ n menza	menz	10
8.	p/ n menza	mens	10
9.	p/ n sanza	Sanz	9
10.	p/ n slza	Slz	3
11.	p/ n llza	llz	3
12.	p/ n slza	SLZ	2
13.	p/ n sanza	sanz	2
14.	p/ n hanza	Hanz	2
15.	p/ n menza	Menz	1
16.	p/ n menza	MENS	1
17.	p/ n lanza	Lanz	1
18.	p/ n bonanza	bonanz	1
19.	p/ n Lanza	Lanz	1

1.2.F Formulace závěrů

V následujícím tabulkovém přehledu shrneme pozorování korpusových dat.

finála-koncovka	s alternací	bez alternace
<i>Cb-a</i>	<i>služba/služeb</i>	<i>bomba/bomb</i>
<i>Cd-a</i>	----- ²	<i>miliarda/miliard</i>
<i>Ck-a</i>	<i>podmínka/podmínek</i>	<i>banka/bank</i>

² Jediným dokladem alternace 0/e slova zakončeného na konsonant + -da je substantivum *mzda*. Jde ovšem o alternaci ve skupině CCC (C – libovolný konsonant), nikoli CC. Obdobou by mohla být alternace u substantiva *msta*. Tvar *mest* je v korpusech doložen pouze v překlapech nebo slovensky psaných textech (gen. pl. slova *mesto*). Ani slovníky tvar genitivu plurálu neuvádějí. V korpusech je řídce doložen genitiv plurálu od prefigované varianty *pomsta/pomst* bez alternace. První případ (substantivum *mzda*) nebere tabulka v Mluvnici současné češtiny (Cvrček a kol. 2010: 172–173) v úvahu, nicméně se na ně upozorňuje v textu pod tabulkou.

<i>Cl-a</i>	<i>cihla/cihel</i>	-----
<i>Cm-a</i>	<i>firma/firem</i>	<i>termy/term³</i>
<i>Cn-a</i>	<i>elektrárna/elektráren</i>	<i>skvrna/skvrn</i>
<i>Cp-a</i>	<i>výspa/výsep</i>	<i>lampa/lamp</i>
<i>Cr-a</i>	<i>hra/her</i>	-----
<i>Cs-a</i>	<i>kapsa/kapes</i>	<i>římša/říms</i>
<i>Ct-a</i>	<i>karta/karet</i>	<i>cesta/cest</i>
<i>Cv-a</i>	<i>barva/barev</i>	<i>želva/želv</i>
<i>Cz-a</i>	-----	<i>burza/burz</i>
<i>Cf-a</i>	----- ⁴	<i>nymfa/nymf</i>
<i>Cg-a</i>	-----	<i>sfinga/sfing</i>
<i>Ch-a</i>	-----	<i>volha/volh⁵</i>
<i>Cch-a</i>	-----	<i>střemcha/střemch</i>
<i>Cš-a</i>	-----	<i>gejša/gejš</i>

Z pozorování dat plyne, že alternace *o/e* v genitivu plurálu feminin skloňovaných podle vzoru *žena* jsou obligatorní pouze v případě substantiv na *-C[rl]a* (srov. Caha – Scheer 2007). Obligatorní je také před sufixy *-b(a) služ-b(a)*, *-k(a) bran-k(a)*, *-n(a) kněž-n(a)*, *-v(a) žat-v(a)*, nikoli *-d(a)* srov. *sran-d(a)*.

Naopak mezi substantivy na *-za*, *-fa*, *-ga*, *-ha*, *-cha*, *-ša* případ alternace není doložen. Slova na *C[cč]a* nejsou dle kontextu feminina (*Franca*, *Korča*, ...), jde o chybnou lemmatizaci a tagování.

Výše uvedená tabulka uvádí na základě sledování korpusových dat na pravou míru závěry předložené v *Mluvnici současné češtiny* (viz výše).

1.2.G Formulace dalších otázek vyplynulých ze zkoumání daného jevu

Je možné tvrdit, že distribuce *o/e* je vázána na potřebu usnadnit výslovnost souhláskové skupiny? Je možné tvrdit, že alternace *o/e* je vázána na morfémovou skladbu slova (tautomorfni/heteromorfni)? Je možné tvrdit, že alternace v tautomorfni pozici je vázána na jednotlivé lexémy?

1.2.H Zadání cvičení, v nichž lze uplatnit analogické postupy

³ Srv. SSČ i SSJČ. Tabulka v *Mluvnici současné češtiny* (Cvrček a kol. 2010: 172–173) nebere tuto alternaci v úvahu.

⁴ Na jednom z běhů LŠSS v Brně položili zvědaví zahraniční studenti dotaz lektorovi, jakpak že zní genitiv plurálu substantiva *Fa* (značka deodorantu). Lektor po chvíli váhání uvedl, že *Ef*.

⁵ Doklady genitivu plurálu u slov jako *myrha*, *Volha*, *mha*, ... chybějí v korpusu SYN2010, v korpusu SYN najdeme doklady genitivu pl. *volh* (značka automobilu). K alternaci *o/e* nedochází v případě slabikotvorných sonant (*mlha*, *vlha*, *sprcha*, ...).

Pozoruj doklady jako *rezerv, sekt, želv, žvejlk*. Najdi v korpusu doklady takové, že ve formálně stejném řetězci dochází k alternaci *e/0*.

S podobnými alternacemi se setkáváme také u neuter skloňovaných podle vzoru *město* (*městeček, pater, divadel, ...*). Popište, jak budete postupovat, budete-li chtít z korpusu vybrat data pro další interpretaci alternace *0/e*.

Tato alternace se vyskytuje též u některých maskulin. Vyhledejte v korpusu příklady a popište je.

Podívejte se v korpusu na doklady genitivu plurálu substantiva *tma* a analyzujte je.

Alternace *e/0* mají též substantiva skloňovaná podle vzorů *píseň* a *kost*. Vyhledejte v korpusu příklady a popište je.